

УДК 37.011.31.-051:378(410)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Попович І.Є., старший викладач
кафедри англійської мови і літератури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті розглядаються питання підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах Великої Британії. Підкреслюється, що в ХХІ столітті утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника, який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель-дослідник, дослідницька діяльність, британська освітня система.

В статье рассматриваются вопросы подготовки педагогических кадров в высших учебных заведениях Великобритании. Подчеркивается, что в ХХІ столетии возникает новая образовательная парадигма, сущностью которой является изменение акцентов позиции современного учителя – с функционального исполнителя он превращается в педагога-исследователя со значительным творческим потенциалом, способностью к рефлексивному мышлению, совершенствованию профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель-исследователь, исследовательская деятельность, британская система образования.

Popovich I.E. PECULIARITIES OF TEACHER-RESEARCHER TRAINING IN THE SYSTEM OF PEDAGOGIC EDUCATION OF GREAT BRITAIN

This article deals with the questions of pedagogic training in the system of higher education of Great Britain. It is underlined that nowadays a new research paradigm is becoming firmly established, the main task of which is to change accent in the position of a contemporary teacher: from functional fulfillment of the duties to the teacher – researcher, who has a huge creative potential, ability for reflexive thinking, constant self-education and self-perfection of the professional skills.

Key words: professional training, teacher-researcher, research activity, British system of education.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти передбачає вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. Сучасний вчитель повинен не тільки володіти фаховими знаннями, вміннями і навичками. Сьогодні суспільству потрібні вчителі з високою дослідницькою культурою, яка передбачає готовність до дослідження у педагогічній діяльності, наукову самостійність, здатність до систематичного аналізу навчально-виховного процесу в школі, творчість у визначенні та прогнозуванні педагогічних явищ, здатність до продуктивного мислення, оперативної обробки інформації.

Значний досвід підготовки вчителя-дослідника, який заслуговує уваги, накопичено в деяких зарубіжних країнах, зокрема Великій Британії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти педагогічної освіти Великої Британії висвітлювали у своїх у працях такі вітчизняні дослідники: Н. Авшенюк (стандартизація педагогічної освіти), В. Базуріна (підготовка вчителів іноземних мов), А. Бойко (система тьюторства), О. Волошина (підготовка вчителів початкової школи), О. Данильченко (підготовка вчителів рідної

мови), І. Задорожна (методична підготовка вчителя), Ю. Кищенко (зміст педагогічної освіти), М. Лещенко (естетичне виховання вчителя), О. Локшина (реформування системи освіти), Н. Погребняк (реформування вищої освіти), Л. Пуховська (професійна підготовка вчителя), Ю. Розенфельд (система вищої освіти), А. Сбруева (досягнення і перспективи британської освітньої реформи), А. Соколова (структура педагогічної підготовки), С. Старовойт (сучасна британська освітня система), А. Статкевич (дистанційна освіта), Н. Сулим (підготовка вчителів англійської мови), Н. Яцишин, І. Шкурко (педагогічна практика) та ін. Водночас, проблема підготовки вчителя-дослідника у вищих навчальних закладах Великої Британії поки що не досліджена достатньо.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити деякі особливості підготовки вчителя-дослідника в системі педагогічної освіти Великої Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систематична підготовка вчителів для викладання в загальноосвітніх школах Великої Британії розпочалась тільки наприкінці ХІХ століття. Це відбулося під впливом

соціально-економічного розвитку, технічного прогресу, а також у зв'язку з інтенсивним розвитком наук про людину і суспільство. На початку ХХ століття поступово почали формуватися основні елементи змісту професійної підготовки вчителя середньої школи: загально-педагогічна підготовка, предметно-методична підготовка і педагогічна практика. До середини ХХ століття остаточно сформувалася триступенева національна система освіти, яка включала початкову, середню і всі наступні рівні вищої освіти [1; 2].

Наприкінці ХХ століття у вищій освіті Великої Британії, в тому числі й педагогічній, відбуваються особливо суттєві перетворення, спрямовані на стандартизацію освіти, які знайшли відображення в таких нормативно-правових документах, як «Базова підготовка вчителя» (1989 р.; 1992 р.), «Правила про одержання педагогічної освіти» (1989 р.), «Про викладання та вищу освіту» (1998 р.); «Реформа базової підготовки вчителя» (1991 р.), «Біла книга: Вища освіта: нові підходи» (1991 р.) та ін.

Слід підкреслити, що наприкінці ХХ-го століття у Великій Британії актуальною стала проблема співвідношення викладання і дослідницької роботи в діяльності сучасного вчителя. На початку ХХІ-го століття ця проблема набула ще більшого значення. Сьогодні в британській системі освіти є запит саме на вчителя-дослідника [3].

У процесі аналізу британської педагогічної літератури (Д. Блок, Е. Керлінгер, Д. Фурлог та ін.) було виявлено, що в дослідницькій сфері педагогічної освіти Великої Британії в ХХІ столітті намітилися нові тенденції в підготовці вчителів: підготовка висококваліфікованих фахівців у відповідності до вимог ринку праці; посилення інноваційних процесів у сфері підготовки вчителів; ідея безперервного професійного розвитку в контексті дослідницької діяльності.

Як результат трансформації світової та британської системи освіти в ХХІ столітті утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності.

Цікавою і слушною вважаємо думку професора Д. Фрімана, який розглядає процес викладання як особливу форму дослідження, тобто дослідження, фактично, проводяться вчителями протягом всієї професійної діяльності. Вчений відзначає, що ці дослідження істотно відрізняються від пошу-

кової роботи фахівців інших галузей, тому що вчителі постійно включені в безперервний аналіз явищ і процесів, що відбуваються на уроці, у педагогічному колективі й освітньому просторі в цілому [4, с. 92]. Пошукова діяльність учителів – це частина їхньої повсякденної роботи в школі. Деякі вчені (О. Александр, Д. Спенсер та ін.) співвідносять поняття «дослідження» у педагогічній діяльності з поняттям «автономна діяльність», яка спрямована не тільки на формування вміння виявити нове в науці, перевірити експериментально й критично оцінити результат, але й провести саморефлексію, усвідомити себе суб'єктом діяльності. Інші вчені (С. Борг, М. Сміт, С. Літл) визначають дослідницьку діяльність учителя (teacher research engagement) як систематичний, цілеспрямований і рефлексивний процес пошуку нового знання, що представляє цінність для саморозвитку вчителя в сфері професійної діяльності й модернізації системи освіти загалом.

Британський дослідник Л. Райс визначає наступні риси дослідницької діяльності вчителів: формування критичного рефлексивного ставлення до зв'язків між культурою, політикою й освітою, які повинні бути, безумовно, враховані під час планування й реалізації педагогом своєї дослідницької діяльності; формування вміння міркувати над власними діями на уроці з погляду свого включення в дослідницьку роботу; виявлення зразків професійного досвіду, опираючись на які у своїх професійних пошуках, учитель-дослідник досягає бажаних результатів [5, с. 54].

В працях британських учених (Р. Барнет, Е. Дженкінс, Л. Лукас, Л. Елтон, М. Хіллі, Д. Фурлонг та ін.) характеризується нове педагогічне явище в освітньому просторі – «викладання-дослідження» (teaching-research nexus), в якому відображений тісний зв'язок між безпосередньою діяльністю вчителя з передачі знань учням на уроці і його відкриттями, таким чином процес дослідження і педагогічний процес представлені як єдине ціле.

Таким чином, на думку британських учених, дослідницька діяльність педагога – це складний, динамічний, безперервний процес, що включає пізнавальну активність педагога, його творчий потенціал, здатність до рефлексивного мислення, ціннісне відношення до науки, готовність до професійної самоосвіти. Усі ці якості спрямовані на пошук нових технологій у навчанні, генерацію практико-орієнтованих знань і формування ціннісних орієнтацій учнів. З позицій результату дослідницька діяльність – це створення нового підходу, ідеї, моделі, проекту, які

якісно змінюють зміст, форми й методи роботи вчителя внаслідок його саморефлексії.

Формування вмінь дослідницької діяльності педагога починається в процесі навчання у вищих навчальних закладах. Відомий британський учений професор С. Борг вважає, що все навчання в університеті повинне будуватися на дослідницькій діяльності (research education) [6, с. 23]. Даний підхід є особливо ефективним у підготовці вчителів, оскільки він допомагає їм усвідомити цінність самого дослідження й орієнтує на особливі аспекти пошукової діяльності (вивчення практичного досвіду колег; спостереження й аналіз інноваційних процесів в освіті; опис власного досвіду).

Ідеї відомих британських науковців складають основу нової освітньої моделі професійно-педагогічного розвитку, моделі вчителя-дослідника, де викладання розглядається як практична діяльність, що реалізується за допомогою знання й судження. Дослідницька діяльність учителя, складова його професії, сумісна не тільки з формуванням спеціальних (дослідницьких) умінь у системі вищої педагогічної освіти, але й з психологічною природою цих умінь: розвитком сприйняття вчителя, його аналітичних здібностей, процесів розуміння й оцінки отриманої інформації. Новизна цього підходу полягала в тому, що пропонувався ланцюжок етапів переходу від рівня вчителя-початківця до рівня експерта. Професійний розвиток за лінією «початківець – молодий учитель – фахівець – знавець – експерт» можливо відстежити шляхом запровадження під час атестації звітності, що дозволяє вчителям, особливо початківцям, фіксувати розвиток своїх професійних умінь і навичок (Record of Professional Development). Продуктивність подібної практики забезпечують також творчі дискусії між адміністрацією навчального закладу й учителем, у ході яких місцеві органи освіти (Local Education Authorities – LEA) надають можливості вчителям, що стажуються, розвивати свої здібності. Впровадження такої парадигми через місцеві органи управління узгоджується із загальною британською освітньою системою на чолі з Департаментом освіти й науки, що проводить інноваційну політику в галузі безперервної педагогічної підготовки вчителів, підвищення їх педагогічної майстерності.

Моделювання процесу підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії базується на трьох запропонованих британськими вченими (С. Борг, Е. Кембел, Д. Шон) моделях: «ефективний вчитель» (effective teacher), діяльність якого спрямована на створення сприятливого психологічного клі-

мату в класі, виявлення здібностей кожного учня, сприяння творчому розвитку дітей; «вчитель, здатний до рефлексії» (reflective teacher), який глибоко осмислює свою професійну педагогічну діяльність, регулярно оцінює її результати; «вчитель, здатний до трансформацій» (transformative teacher), який не просто готує учнів до успішного функціонування в суспільстві, а займає позицію активного діяча, готує учнів до участі в суспільно-корисних перетвореннях.

Сконструйована нова модель підготовки вчителя-дослідника в контексті вищої педагогічної освіти Великої Британії включає низку взаємозв'язаних компонентів:

- цінності професії – етичний компонент, який базується на інтеграції знань про культуру, цінності, суспільну свідомість у професійну практику;
- особистісні і професійні якості – компонент професійності вчителя;
- дослідницька позиція, яка визначає здатність вчителя до освітніх трансформацій;
- ключові компетенції, які використовуються педагогом для досягнення професійної мети;
- дослідницькі вміння (гностичні, конструктивні, прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, експресивні, суґестивні та ін.), які забезпечують зміст, процес і результат дослідження;
- технології професійної підготовки на основі дослідницької діяльності;
- валідність результатів дослідження.

Запропонована орієнтовна модель тією чи іншою мірою використовується в переважній більшості вищих навчальних закладів Великої Британії.

Модель ефективно функціонує за певних організаційно-педагогічних умов: наявність дослідницької позиції майбутнього вчителя; забезпечення творчої взаємодії та співробітництва між студентами і викладачами; впровадження спеціальних освітніх модулів із дослідницькою спрямованістю; використання проектних технологій; створення креативно-освітнього середовища; зміцнення зв'язків між вузівськими викладачами і студентами та шкільними вчителями.

Більшість британських учених (Е. Дженкінс, М. Хіллі та ін.) надають важливого значення формуванню дослідницьких умінь майбутніх учителів. Їх формування, на думку вчених, починається з виявлення мотиву проведення досліджень і пошуку відповідної точки для вдосконалення професійної діяльності (перша стадія). На другій стадії обґрунтовується вибір напрямку дослідження. Третя стадія передбачає розробку стратегії конкретних дій, які впроваджуються в

практику. Після цього відбувається збір необхідної наукової інформації для вирішення педагогічної проблеми (четверта стадія). Наступна (п'ята стадія) полягає у проведенні аналізу отриманих результатів, врахуванні побічних ефектів обраної стратегії та її коригуванні й передбачає впровадження в практику нової вдосконаленої стратегії. Нарешті, остання стадія – це узагальнення отриманих результатів, підведення підсумків здійснення дослідження.

В університетах і коледжах Великої Британії, таких як Bath Spa University College, Bradford College, University of Leicester, King Alfred's College, Manchester Metropolitan University, Oxford Brookes University, University of Central England та інших, у яких проходить підготовка педагогічних кадрів, формування дослідницької компетенції майбутнього вчителя починається із прояву інтелектуальної ініціативи – бажання самостійно, за власним спонуканням знаходити нову інформацію, висувати ті або інші ідеї, розробляти різні проекти, освоювати інші області знання, що сприяє підвищенню якості результату в навчанні учнів. Так, студенти поступово переходять від низького рівня професійної ініціативи до вищого, від допитливості як прояву потреби у вивченні педагогічних явищ до процесу розв'язку професійно-практичних завдань на основі наукових знань, від потреби вирішення професійних протиріч до теоретичної, дослідницької діяльності. В кінцевому результаті майбутні педагоги стають молодими вченими, які відчувають потребу в пошуку істини й перевірці її на практиці.

Аналіз змісту навчальних програм підготовки британських педагогів свідчить про особливу побудову курсів із дослідницькою траєкторією, яка полягає в:

- упровадженні в процес професійної підготовки навчальних модулів, спрямованих на оволодіння майбутніми вчителями науковими знаннями і формування проєктивних, конструктивних, прогностичних умінь, необхідних для здійснення дослідницької діяльності;

- забезпеченні ефективної взаємодії і співробітництва між студентами і викладачами, створенні можливостей для безперервного саморозвитку і самореалізації студентів;

- наданні методичної підтримки і допомоги майбутнім вчителям під час педагогічної практики;

- створення сприятливих умов для реалізації вчителем-дослідником результатів своїх досліджень та їх розповсюдження.

У процес підготовки вчителів упроваджено модулі, які забезпечують оволодіння знаннями і вміннями в проєктуванні профе-

сійної діяльності (Lifelong Learning, Advanced Diploma for Teachers, Professional Doctorate Education). Завданнями модулів є розвиток у студентів нахилів до пошукової діяльності, творчого вирішення навчально-виховних завдань; оволодіння теорією і практикою науково-педагогічного дослідження; формування навичок роботи з різними джерелами інформації; оволодіння системою знань про організацію і проведення педагогічного експерименту тощо.

Суттєвою зміною в програмах для майбутніх вчителів є значне підвищення кількості практичних досліджень, значна частина яких проводиться під час проходження практики в школі. У процесі практики студентам створюються необхідні умови для саморозвитку і самореалізації. Як складова частина професійної підготовки вчителя педагогічна практика спрямована на творче застосування студентами набутих теоретичних знань, зокрема під час вивчення курсів педагогіки, психології, методичних і спеціальних дисциплін, формування у них практичних умінь і навичок, необхідних у професійній педагогічній діяльності.

Сьогодні педагогічна практика у Великій Британії закладає міцний фундамент майбутньої професійної діяльності вчителя, забезпечує студентам можливість застосування, доповнення й поглиблення отриманих знань у практичній діяльності. Це не тільки сприяє їх закріпленню, але й створює сприятливі умови для актуалізації й удосконалювання дослідницьких умінь, надбаних у процесі попереднього теоретичного й практичного періоду навчання у ВНЗ. Шкільна практика студента, який згодом буде поєднувати свою педагогічну діяльність із науковим дослідженням, є важливим щаблем до перетворення навчальної діяльності у плацдарм для моделювання дослідницьких ситуацій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, важливим завданням британської системи вищої освіти сьогодні є не просто підготовка вчителя, який володіє необхідними фаховими знаннями, вміннями і навичками, але й здатний проводити наукові дослідження в процесі професійної діяльності. Формування дослідницьких умінь вчителя починається в період навчання у вищому навчальному закладі й здійснюється в процесі забезпечення відповідної теоретичної та практичної підготовки.

Перспективи подальших розвідок. Подальшого дослідження вимагають питання технологій, форм і методів підготовки вчителя-дослідника, а також можливості впровадження прогресивних ідей британського досвіду у вітчизняний освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Barber M. High expectations and standards of all, no matter what: creating a world class education service in England / M. Barber. – London: Routledge Falmer, 2001. – 187 p.
2. Smith M. Professional Education in Britain / M. Smith. – London: Allen and Unwin, 1995. – 114 p.
3. Furlong J. Ideology and Reform in Teacher Education

in England / J.Furlong // Education Researches. – Vol. 31. – № 6. – 2002. – P. 23–25.

4. Freeman D. Doing Teacher Research: From Inquiry to Understanding / D. Freeman. – Boston, 1998. – 258 p.

5. Rice L. Promoting positive values / L. Rice // Professional Values and Practice / Ed. by M. Cole. – L.: David Fulton, 2005. – P. 54–74.

6. Borg S. Language teacher research engagement / S. Borg. – London: Language Teaching, 2010. – 395 p.

УДК 159.9:37.015.3:378

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-МЕХАНІКІВ

Стаднійчук І.П., здобувач кафедри
соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті
Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті проаналізовано формування технічної компетентності майбутніх техніків-механіків у процесі підготовки в аграрних коледжах. Розглянуто технічну компетентність як необхідну і важливу складову професійної компетентності майбутнього фахівця, яка інтегративно включає потреби до володіння технічними здібностями та мотиви технічної діяльності, інтерес до техніки, технічні знання, уміння і навички, технічну мову, технічне мислення, раціоналізаторство, винахідництво, технічну творчість.

Ключові слова: *технік-механік, професійна та технічна компетентність.*

В статье проанализировано формирование технической компетентности будущих техников-механиков в процессе подготовки в аграрных колледжах. Рассмотрена техническая компетентность как необходимая и важная составляющая профессиональной компетентности будущего специалиста, интегративно включающая потребности к обладанию техническими способностями и мотивы технической деятельности, интерес к технике, технические знания, умения и навыки, технический язык, техническое мышление, рационализаторство, изобретательство, техническое творчество.

Ключевые слова: *техник-механик, профессиональная и техническая компетентность.*

Stadniichuk I.P. PROBLEMS OF FORMATION OF TECHNOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TECHNICIANS-MECHANICS

The article analyzes the formation of the technical competence of technicians mechanics during training at agricultural colleges. Considered as the technical expertise necessary and important component of professional competence of future specialist, including integrative needs to acquire technical skills and motives technical activities, interest in technology, technical knowledge and skills, technical language, technical thinking, rationalization, invention, technical creativity.

Key words: *mechanical technician, professional and technical competence.*

Постановка проблеми. Стрімкий науково-технічний прогрес, розвиток наукомістких технологій, інформатизація та комп'ютеризація виробництва, посилення конкуренції на ринку праці зумовлюють запровадження інноваційної моделі функціонування вітчизняної економіки, зокрема її аграрного сектору. Нові соціально-економічні умови детермінують модернізацію системи аграрної освіти, що все більше орієнтується на інноваційні моделі підготовки соціально і професійно мобільних, самостійних, ініціативних і відповідальних фахівців, здатних до постійного професійного саморозвитку і самореалізації. Отже, акту-

альною стає підготовка техніків-механіків, які досконало володіють технічними знаннями, вміють продуктивно їх застосовувати під час експлуатації, ремонту, налагоджування та зберігання машин і обладнання, виявляють високу технічну компетентність під час роботи з новими зразками техніки.

На вітчизняному педагогічному науковому полі нині, як і в останні 10–15 років тому, активно ведуться дискусії щодо проблеми умов, механізмів, технологій реалізації ідей компетентнісного підходу при підготовці фахівців, зокрема аграрників. У численних наукових дослідженнях учені висвітлюють суть таких понять цієї концепції, як «компе-